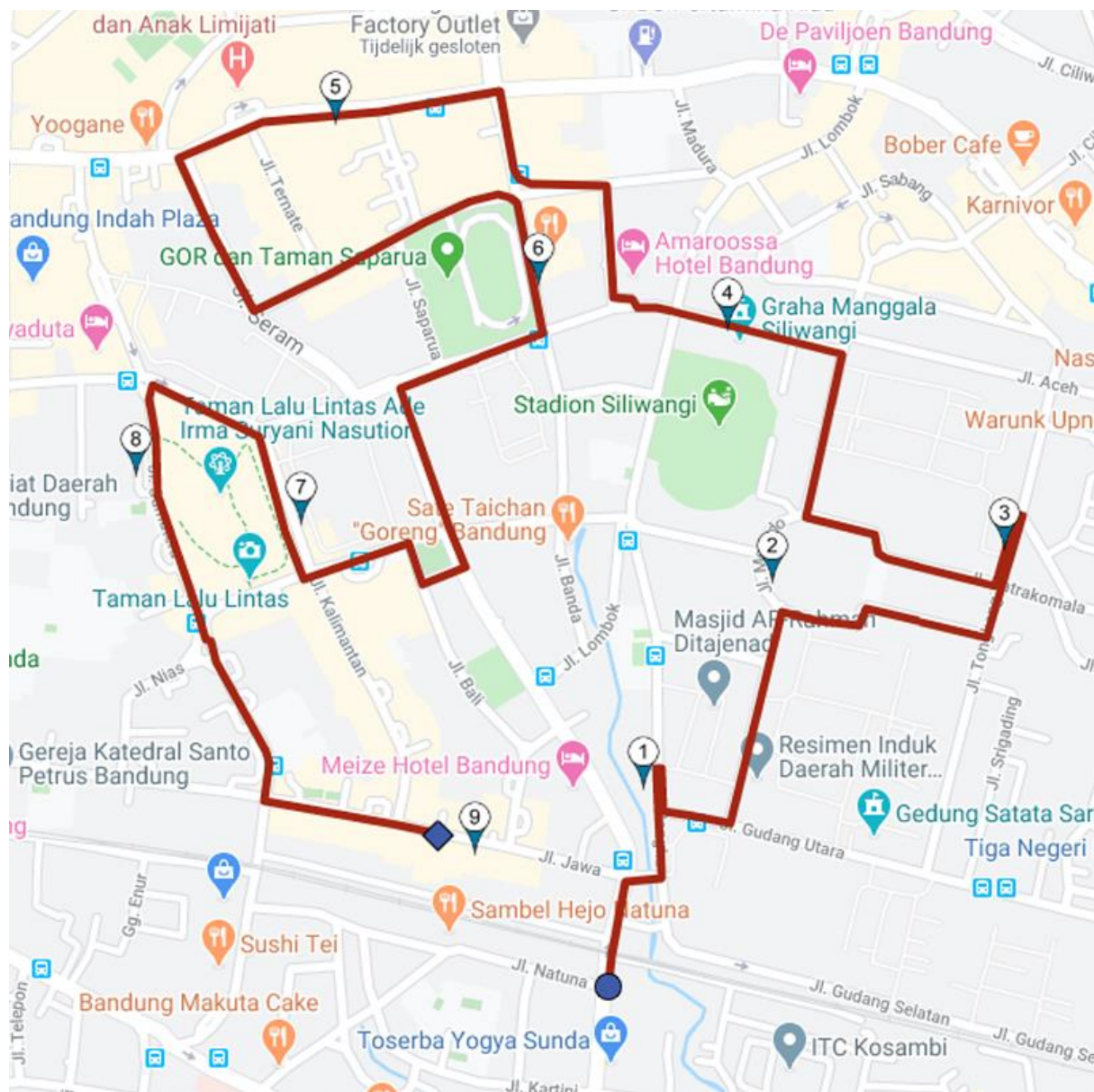

Bandung 2 15de Bat. – Jaarbeurs

Afstand: 6¼ km.

Restaurants: In de Jl Martadinata zijn enkele eetgelegenheden.

Begin van de wandeling: **Jl Sunda** (Oosteindeweg) hoek **Jl Nantnua**.

[1943] Een ander kamp wordt in gereedheid gebracht aan het Oosteinde. Dat is bestemd voor de z.g. 'gezinsinternering', d.w.z. voor gezinnen, waarvan het hoofd nog in dienst van de een of andere Japanse instantie is. [Bouwer]

Het Oosteindekamp was in functie van maart '43 tot november '44. Het had als grens in het noorden de Natunaweg [Jl Nantuna], in het oosten de Oosteindeweg [Jl Sunda] en in het zuiden en westen Oosteinde Binnen [Jl Panaitan].

Volg de Jl Sunda in noordelijke richting.

Ga rechtsaf: Jl Bangka (Bangkastraat).

Ga de brug over de Ci Bunut **over**.

Ga linksaf: Jl Bangka.

Links: nr. 1 – Topografi. (Kantoor "Herzieningsbrigade van West-Java" van de Topografische Dienst.)

Plattegrond 1

[1942] Ook zijn in de afgelopen dagen weer razzia's op jongens en mannen gehouden. Mijn inlichtingen wijzen er echter op, dat resident kol. Matsui na het bezoek van de chef-staf, gen. Okazaki, een uitbrander heeft gekregen voor het feit, dat er in Bandoeng nog veel te veel Europese- en Indo-Europese mannen vrijlopen.

[1943] De 17-jarige jongens, die zijn geïnterneerd, zijn na aanvankelijk in het leegstaande gebouw van de Topografische Dienst te zijn opgesloten, over de vijf burgerkampen in de stad verdeeld. Moeders zoeken nu naar hun zonen. [Bouwer]

Ga terug en linksaf: Jl Gudang Utara (Noorder Magazijnstraat).

Rechts: Citra Bhakti (Hoofdwacht Bandoeng)

Het Knil was in hoofdzaak een politieleger: het was bedoeld om binnenlandse onlusten te onderdrukken. Zeker, het had óók de taak om Indië tegen een buitenlandse aggressor te verdedigen, maar daar had het noch de numerieke sterkte noch de uitrusting voor. Het vredes-Knil was een beroepsleger dat ca. vijf-en-dertigduizend militairen telde: ca. tienduizend Europeanen (hoofdzakelijk Nederlanders), ca. vijf-en-twintigduizend inheemsen, t.w. (in '37) bijna dertien duizend Javanen, ruim vijfduizend Menadonezen, ca. vierduizend Ambonnezen, bijna tweeduizend Soendanezen, ruim duizend Timorezen en – enkele honderden anderen.

Ga linksaf: Jl Menado (Kampementstraat).

Rechts: Militair kampement. (15de Bataljon Infanterie.)

Van maart 1942 – januari 1944 krijgsgevangenenkamp Tjikoedapateuh, beter bekend onder de naam '15de Bat' met in de drukste tijd 11.700 gevangenen. Daarna tot augustus (oktober) 1945 interneringskamp voor ongeveer 10.000 mannen en jongens. **Intussen werden wij Europese en Indo-europese krijgsgevangenen in Bandoeng naar een massaal concentratiekamp overgebracht. Er bevond zich zo'n tien- tot twintigduizend man. Daarvoor was een deel van de stad waar de meeste kampementen gelegen waren (zoals die van het**

15de Bataljon Infanterie, van het Depot Bataljon en van de Luchtdeelartillerie) door een prikkeldraadversperring van het overige deel gescheiden. [Nieuwenhuys]

[1942] Een tweede tragedie speelde zich gisteren af, toen twee krijgsgevangen Nederlands-Indische officieren tijdens het transport naar een ander kamp uit het gelid trachtten te ontsnappen en door de Japanse bewaking werden doodgeschoten. [Bouwer]

Links: o.a, Siliwangi Golf Driving Range, een deel van het voormalige exercitieterrein.

Recht vooruit: Militair gebouw ("Militaire Sociëteit").

Plattegrond 2

[1910] Onder de nieuwtjes der laatste dagen de bouw van een mooie cantine op het militair terrein van Bandoeng, waarvoor de som van 47 mille is uitgetrokken.

[1910] Het legerbestuur zou liever zien, dat de 'soos' niet zoo dicht in de nabijheid der officierswoningen kwam te staan. Met het oog hierop gaf het legerbestuur den afdeeliningscommandant in overweging, pogingen aan te wenden om een meer geschikt terrein te zoeken.

Ga rechtsaf: JI Ermawar (Stadhouderslaan).

Na 100 meter **links en rechts:** woningen.

Voor WO II woningen van gehuwde Europese onderofficieren (16, 14). [1910] Wat den bouw van officierswoningen betreft schijnt men af te willen wijken van de gewoonte, al die woningen in één buurt te zetten. Voor het meer verspreid doen wonen der officieren is wel wat te zeggen. In de eerste plaats voorkomt men daarmede het vormen van een buurt met een exclusief militair tintje, in de tweede plaats is het voor de officieren aangenamer, niet al te dicht bij elkaar te wonen. Een beetje vermenging van militair en civiel kan geen kwaad.

Ga linksaf: JI Tongkeng (Van Oldenbarneveldstraat).

Steek de JI Patrakomala **over**.

Links: (tegenover schuine zijstraat rechts) een laag woningblok. (Hospitaal van het KNIL-complex. In de interneringstijd waren er meerdere ziekenbarakken op het terrein.)

Plattegrond 3

Verdomd, in het kamp raakte ik opeens uitgemergeld en daar lag ik in die ziekenbarak 's nachts op mijn beurt om mijn mammië te janken. Je ziet je mammië en je zusje voor je en je begint te janken, belachelijk gewoon! Broeder Laurens kwam mij op zijn nachtronden door de barak altijd even in het donker over mijn kop aaien en soms stopte hij een stuk corveekoek, ja, zo heette dat, een corveekoek onder mijn matje. Van zijn eigen rantsoen. [Springer]

Ik werd ziek, al gauw na aankomst. Hongeroedeem en dysenterie wisselden elkaar af. Naast mij op de brits in de dysenteriebarak lag een zekere Frank Melis, een jaar of achttien, die urenlang vier uitgeknipte kookboekplaatjes beduimelde, kwijl in zijn mondhoeken. Een dampend bord puree met kalfsragout, een gebraden kip in jus, zo echt dat je hem rook, een tulband met krenten en poedersuiker, en een hele prachtige afbeelding van een ouderwetse rijsttafel. [Springer]

Ga terug en ga rechtsaf: JI Patrakomala (Sociëteitstraat). Voormalige O.O.-woningen.

Ga rechtsaf: JI Menado (Kampementstraat).

Rechts: Militair kampement (1^e Depot Bataljon).

[1944] Donderdag j.l. heeft de Kenpeitai een inval gedaan in de burgerkampen in 1e depot en het 15e bataljon, hier in de stad. De jappers handelden op aanwijzingen van spionnen. Zij zochten naar clandestiene correspondentie tussen deze kampen en de buitenwereld. Alle geïnterneerde mannen werden uit de chambrees en zalen gejaagd en hun schamele bezittingen werden doorzocht. [Bouwer]

[1944] In totaal zijn op 29 april j.l. 48 karren – ongeveer 24 vrachtauto's – met geschenken naar de kampen gebracht.

24 karren gingen naar de krijgsgevangenen- en burgerkampen in Tjimahi en 24 naar de burgerkampen in het 15e bataljon en 1e Depot, hier in de stad. Het vrouwenkamp kreeg niets. [Bouwer]

Het jongenskamp lag achter de 2de ingang van de kazerne, in een strook van ± 50 meter breed en ± 250 meter diep.

De eerste dag waren ze ingekwartierd in een barak achter in het kamp. Robbie, Leendert, Bernard, Flip en wie nog meer. Een dominee nam hen onder zijn hoede. Ze werden hartelijk opgenomen in een groepje ernstige jongemannen, dat de dominee om zich verzameld had. 'Wij zijn Do's discipelen,' zei een van hen. Do scheinpte zelf de stijfelpap op en smeekte Gods zegen daarover af. [Springer]

De jongetjes van de sjouw- en sorteerploeg kwamen terecht in het vijftiende bataljon in Bandoeng, het kamp voor burgergevangenen. Ze waren ingedeeld in groepen van twintig, de 'moeders' vervangen door broeders: katholieke onderwijzers die als kloosterlingen geen militaire dienstplicht hadden te vervullen en in de burgerkampen terecht waren gekomen. Onderwijs werd niet gegeven, maar er werd wel gecorveed, gesport, gezongen en zelfs toneelgespeeld. Een dubbele prikkeldraadafrastering scheidde het jongens- van het mannenkamp en alleen wie daar een vader had, mocht op zondag bij hem op bezoek. [Vuyk]

Links: o.a Lapangan Tennis (Exercitieterrein).

'Deze straat heette, vroeger Kampementsstraat, weet u niet meer?'
'Nee, weet ik niet meer. Ik herken hier echt niks. Dit was dan het Vijftiende Bat. Bedankt, bedáñkt, en breng me nou maar terug naar het hotel. Kijken hoe mijn vrouw het maakt.'

'Maar daar op het veld, door die poort, kwam jij aanlopen, Chrissie! Betoel, zeker, september 1945. Ik heb jou toch zelf, gezien, Chrissie, in september 1945!' [Springer]

Het was de eerste keer dat hij de kamppoort uit liep. Eigenlijk wou hij alleen even kijken hoe het 'buiten' was, want hij wist niet waar hij heen moest om moeder en May terug te vinden, en zijn vader – maar die was al zo ontzettend lang weg. 'Chrissie!' werd er geroepen en hij zag een verkopertje naast zijn mand vruchten opspringen en wild naar hem zwaaien. [Springer]

Ga linksaf: Jl Aceh (Menadostraat).

Rechts: Palang Merah Medical Centre (I.E.V.V.O. Tehuis voor werkende meisjes).

Plattegrond 4

Voordien Bandoengsch Internaat voor schoolgaande jongens.

De Japanners hebben spoedcursussen geopend voor gymnastiek-onderwijzers. De leerlingen worden gekeurd en in een internaat opgeleid. Ze leren ook Japans

en blijven 3 maanden practisch opgesloten. Ze worden ook geestelijk getraind en dat schijnt veel indruk te maken. De geest van judo spreekt tot de Indonesische jongens. Ze proberen zich Japanner te voelen. [Jansen]

Steek de Jl Lombok over.

Ga rechtsaf: Jl Flores (Floresweg).

Op het eind van de straat, vrijwel op de linker hoek, stond nr. 19.

[1942] Wij hoorden vanavond, dat op 2 april j.l. de Japanners alles wat zich in ons huis Floresweg 19 in Batavia bevond, hebben geconfiskeerd. Uit woede, dat zij mij nog steeds niet hebben gevonden en dat ik niet uit mijzelf ben teruggekeerd, verschenen Ke npeitai-agenten die morgen met drie vrachtauto's, braken het huis open, smeten alles in de tuin en laadden het vervolgens op de trucks. [Bouwer]

Rechts: Jl Ambon 23 – SMPN 7. (2e Neutrale Europeesche Lagere School en Fröbelschool van de Bandoengsche Schoolvereniging).

[1917] Goedgekeurd zijn de statuten der Bandoengsche Schoolvereniging. De vereeniging stelt zich ten doel het oprichten en besturen van een of meer scholen te Bandoeng voor het geven van lager onderwijs.
Na de neutrale fröbelschool in de Jl Aceh [wandeling Bandung 1B], gesticht in 1898, kwamen er neutrale lagere scholen in de Riouwstraat [Jl Martadinata], aan de Van Bevervoordeweg [Jl Wastukencana] en hier in de Ambonstraat, waar tevens een tweede fröbelschool kwam.

Ga linksaf: Jl Ambon (Ambonstraat).

NB. Op linker hoek: bord met afbeeldingen van burgemeesters van Bandung.

Ga rechtsaf: Jl Banda (Bandastraat).

Ga linksaf: Jl Martadinata (Riouwstraat).

Rechts: Op Nr. 53 of nr. 51: het huis waar Wim Kan en zijn vrouw Corry Vonk hebben gewoond.

Plattegrond 5

Zondagmorgen 9.30, 13 september 1942
Vandaag een halfjaar geleden dat ik – nagewuifd door Corry – met koffie achter op de Riouwstraat 53 verliet! 'Als er niks bijzonders is, kom je toch wel meteen naar huis,' riep Ol toen nog. Hahaha! Nou is 't een half jaar geleden – en nog niet thuis. [Kan]
Dit dagboek is al weer vol. De mogelijke adressen van Corry zijn: Dagoweg 47 en Riouwstraat 51 Bandoeng. Gelieve het daarheen te brengen als ik het zelf niet zou kunnen doen! [Kan]

[1942] De Nederlandse cabaretier Wim Kan, die in een krijgsgevangenenkamp zit, heeft daar onlangs een een-man-show opgevoerd. Hij verscheen met een grote braadpan en zei: 'Ja, pan, je zult het nog warm krijgen'. Grote hilariteit onder de toeschouwers. De Japanse bewakers, die er natuurlijk niets van begrepen, lachten voor hun goede fatsoen maar mee. Wim Kans echtgenote, Corrie Vonk, woont hier in Bandoeng. [Bouwer]

[1943] Ik heb een kennis gesproken, die uit het vrouwen-getto is ontsnapt. [...] De Nederlandse cabaretière Corry Vonk geeft in haar overvolle kamp-'woning' iedere zaterdagavond kleine voorstellingen. [Bouwer]

Links: Nrs. 28 Nieuwbouw en 24, een vooroorlogs woonhuis.

Op nr. 26 stond de 1e Neutrale Europeesche Lagere School van de Bandoengsche Schoolvereniging.

In juni 1917 werd mede dank zij Bosscha's steun de neutrale lagere school van de Bandoengse schoolvereniging geopend. Voor uitvoering van een goed project kon op zijn hulp gerekend worden. [Koch]

Ga 2de straat linksaf: JI Seram (Ceramstraat).

Ga linksaf: JI Ambon (Ambonstraat).

Rechts: Monumen Pastoor Verbaak.

Wat soldaten in Indië nodig hebben is praktisch christendom en praktisch christendom wordt zowel beoefend door zogenaamde gelovigen als door zogenaamde ongelovigen. Het voornaamste werk van Pastoor Verbraak in Atjeh was het praktische werk dat hij daar verrichtte, de praktische hulp en de praktische steun in wereldse zaken, die door hem aan arme gewonden en stervenden werd geboden. Want als God een God is vol erbarmen, dan zal Hij niet vragen of er bij het sterfbed van een gewonde fuselier wel gebeden is door een predikant en of hem wel de laatste sacramenten zijn toegediend door een pastoor, alvorens hij de geest gaf, ver van zijn vaderland, in dienst van een zaak, waarvan hij nauwelijks de portee kon begrijpen. God zal alleen zien de barmhartige mens, die in de ure

des doods aan het sterfbed stond en deed voor de stervende wat hij kon, en op die mens zullen de woorden van toepassing zijn: 'Wat gij de minste Mijner schepselen hebt gedaan, dat hebt gij Mij gedaan'. [Walraven]

Rechts: achter het beeld, Taman Maluku. (Molukkenpark.)

Het Europese stadsgedeelte te Bandung kan bogen op een groot aantal parken, aangelegd op daarvoor door het Gemeentelijk Grondbedrijf beschikbaar gestelde terreinen. Het Molukkenpark, niet groot, doch enigszins geaccidenteerd en met een waterpartij, geldt als het best geslaagde.

Molukkenpark met het Jaarbeursgebouw. →

Rechts: PELTI: Persatuan Tennis Lagangan Seluruh Indonesia – tennisbaan met tribunes (Bandoengsche Tennisclub).

Dat meisje Thomas, uit dezelfde straat, naast de tennisbanen, moest met alle geweld Shirley Temple, of nee, Deanne Durbin imiteren. Die filmster hadden May en zij in de bioscoop gezien. Tilly Thomas heette dat kind. Ze was nauwelijks een jaar ouder dan May, maar May keek belachelijk tegen, haar op. Tilly voor, Tilly na. Ziekelijk gedweep met Tilly. [Springer]
Tennismatches voor de Japanners (de elite) en voetbalwedstrijden voor Indonesiërs (het plebs). Verschillende leiders van de 'Poetera' hebben redevoeringen gehouden. [Bouwer]

Rechts: Lapangan GOR. Saparua (Terrein van de Bond voor Lichamelijke Opvoeding).

[1917] In de nota wordt het terrein, dat bestemd is voor sportpark in beheer gevraagd zonder eenigerlei tegemoetkoming voor de inrichting, dus aannemende, dat de inrichting van het terrein door de rendabele bestemming een tegemoetkoming van het gouvernement overbodig maakt.

[1926] Zaterdag j.l. woonden wij den laatsten dag van de te Bandoeng gehouden schoolwedstrijden om den Gouverneur-Generaal beker bij. Het weer was schitterend en het zonnetje stak alsof het Weltevreden bescheen. Naar schatting een paar duizend

kinderen waren op het terrein van den Bond voor lichamelijke opvoeding, gelegen voor het Jaarbeurs-gebouw, aanwezig.

Ga rechtsaf: JI Banda (Bandastraat).

Links: nr. 26 – Geredja Katholik Bebas “S. Albanus” (Theosofische Loge – 1918-1919, AIA: Ghijsels-Von Essen). Plattegrond 6

Dat het nieuwe gebouw, behalve voor het werk der vereeniging zelf, ook nog in ander opzicht nuttig bruikbaar is, wordt bewezen door het feit, dat de Bandoengsche Kunstkring vanaf 1 Januari a.s. er zijne verschillende bijeenkomsten zal houden. Binnenkort zal men dus in de gelegenheid zijn, in het loge-gebouw kamermuziek-uitvoeringen of lezingen bij te wonen, dan wel teeken-, tooneel- of dans-cursussen te volgen. In het gebouw was tot 2017 een door Nederland gesubsidieerde opleiding voor de Nederlandse taal gevestigd. . . . maar er moest in Nederland bezuinigd worden “vanwege de crisis”.

[1901] **Er is sedert een half jaar een ernstig streven onder de Inlanders waar te nemen om jullie mooie taal te leeren. Vele Europeanen zien dit met leede oogen aan, doch vele edeldenkende juichen het toe en moedigen het warm aan. Op verscheidene hoofdplaatsen verrijzen Hollandsche cursussen als paddestoelen uit den grond, [Kartini]**

Ga rechtsaf: JI Aceh (Menadostraat).

Links: nr. 50 – KODIKLAT (Vereeniging N.I. Jaarbeurs).

Tussen de dichte menigte schoven wij voetje voor voetje mee over het met verfrommelde toegangsbewijzen, zuurtjes- en lollieverpakkingen bestrooide terrein. Mijn ouders bekeken de stands van kunstnijverheid en industrie, maar voor kinderen lagen vanzelfsprekend de attracties elders: bij de zweefmolens, het reuzenrad, de achtbaan. [Haasse]
 [1943] **Gisteren deserteerden uit het Jaarbeursgebouw – dat dient als opvang-centrum voor vrijwilligers voor de 'Peta' – 60 rekruten, die het na een paar dagen al hadden bekeken. De Japanners zetten onmiddellijk alle omliggende straten af, doorzochten alle huizen in de buurt en vonden drie deserteurs, die naar het Jaarbeursgebouw werden teruggesleept en halfdood geranseld. [Bouwer]**

De hoofdingang van het gebouw wordt gevormd door een entree waarvan de buitenpilaren op zware schampalen van Biliton-graniet rusten, bekroond met kapiteelen van Bobos-trachiet. Dan ziet men duidelijk de trap, welks treden eveneens van Biliton-graniet bestaan. Het is een prachtmateriaal wat sterkte en kleur betreft, doch bijzonder grof van korrel en bezaaid met plekken veldspaat van vrij groote afmeting.

In de hoofdgevel van het gebouw zijn drie meer dan levensgrote mannenfiguren, van Bobos-trachiet gemodelleerd, geplaatst, die in eenigszins gebukte houding de afdekking veronderstellen te dragen.

De beelden zijn gemodelleerd naar teekeningen van den ontwerper [...] Ir. Schoemaker, in het ruwe door inlanders bekapt, terwijl genoemde ingenieur na opstellen ter plaatse zelf de laatste hand

aan de afwerking legde.

De figuren zijn op het eind van de vorige eeuw afgeschermd geweest en hebben zelfs ook een metalen broek gedragen. Enige tijd geleden heeft men opnieuw gemeend tot afscherming over te moeten gaan.

Ga linksaf: Jl Sumbawa (Soendastraat).

Steek de Jl Belitung over.

Ga de volgende straat rechtsaf.

Links: Million Balls (Zwembad “t Centrum” – 1937, Gmelig Meiling.)

Midden in de wijk ligt een modern bad, waar het dragen van een badpak niet passend is..

Midden in de nieuwe wijk lag een modern bad, gebouwd in dezelfde trant als de woonhuizen. De chloorlucht was adembenemend. Het ontsmettingsmiddel prikkelde het slijmvlies van de ogen, de huid bleef er na het zwemmen naar ruiken, blond haar verkleurde op den duur tot zeegroen. [Haasse]

Ga rechtsaf.

Ga linksaf: Jl Belitung (Bilitonstraat).

Links: SMA Negeri 5 (Hoogere Burgerschool, 1917).

'Rick is ook in Bandoeng geplaatst, wat zeggen jullie daarvan?! Ook toevallig, he?! Hij is benoemd aan de HBS hier. May en Chrisje raken er niet over uitgepraat! Ze zeggen dat 'oom' Rick maar gauw moet trouwen met Leni (zijn nieuwe vriendin) en wij zouden het ook prettig vinden als zij de ware Eva voor die knaap blijkt te zijn! [Springer]

... het pleisterwerk, dat door afwezigheid van gips immer krimpt en scheurt, daarbij strak werk onmogelijk maakt, zullen ook zorgen baren.

Herhaaldelijk zijn groote platen pleister naar beneden gekomen. Sedert de school aan den gang is één groot stuk in de leeraar-kamer en één brok vlak boven de bank van een meisje in een der klassen gevallen. Gelukkig in de middaguren.

Ga rechtsaf Jl Kalimantan (Borneostraat).

Rechts: Detaseman Markas. (Departement van Oorlog – 1918, Kapt. Ing. Schoemaker).

Plattegrond 7

De omschrijving kan heel kort zijn: een blok steen zonder de minste architectonische waarde. Het toekomstig departementsgebouw is bestemd om, als alle bouwwerken der genie, een droevig figuur te maken, ondanks de toepassing van de traditionele pakhuisvormen, verouderde gevellijnen en slecht gecopieerde renaissance-motieven.

[1942] Het Japanse bestuur gaf de burgerij vandaag gelegenheid eventuele klachten voor te brengen. Japanse officieren waren aanwezig in het voormalige departement

van Oorlog, dat door de bezetters al is gedegradeerd tot officiersmess. Tegelijkertijd was er een bevel uitgevaardigd, dat Europeanen vandaag thuis moesten blijven. [Bouwer]

Ga schuin links: Jl Aceh (Menadostraat).

Rechts: Militair gebouw.

“Paleis” van de Bevelhebber van het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger en Hoofd van het Departement van Oorlog. (1913, 1ste Luitenant Schoemaker)

De volgende dag [28 februari 1941] landden Japanse troepen op drie punten op de noordkust van Java: in de Baai van Bantam, nabij Rembang en noordelijk van Bandoeng. Batavia werd tot open stad verklaard, en de Japanse troepen trokken er binnen. Bandoeng was regeringszetel geworden en was basis van het Nederlands-Indische leger.

De strijd duurde maar kort: het leger gaf zich op 8 Maart onvoorwaardelijk over. [Koch]

Ga scherp links: Jl Sumatra (Sumatrastraat).

Links: nr. 47 (Tehuis Roemer Visscher Vereeniging).

Plattegrond 8

Het doel der Vereeniging is om de minvermogende Indische meisjes en vrouwen den strijd om 't bestaan te verlichten door haar meer te ontwikkelen, haar werk te verschaffen en hierbij als bemiddelaarster op te treden tusschen werkgevers (-geefsters) en werkzoekenden.
Naam links van de deur →

Rechts: nr. 39 (Generaal Majoor P. Cox, Inspecteur der Infanterie.)

Gebouwd als de “Woning van den Kolonel te Bandoeng” (± 1910).

[1910] Hedenmorgen (15 Jan.) werden zeven van de tien gouvernements perceelen, gelegen tusschen de kweekschool en Tjikoeda pateuh, in het openbaar verkocht voor een totaalbedrag van f 21500 en tegen den bepaalden minimum prijs van een gulden den vierkanten meter. Omstreeks een half jaar geleden waren bij den publieken verkoop van de dertig in deze buurt gelegen perceelen er twintig opgehouden. De animo is dus sinds dien wel

toegenomen. Van dat 20-tal hield het departement van Oorlog er tien aan voor het bouwen van officierswoningen.

Rechts: “St Angela”, ingang scholen van de Zusters Ursulinen. Hoofdgebouw Jl Merdeka 24

Steek over en ga rechtdoor: Jl Sumatra.

Links: nr. 42 – SMPN 2 (1e School A).

Ook de school is nog precies zo als in 1929. Een langgerekt laag gebouw, de klassen koel gehouden door de open galerijen die rondom lopen. Mijn herinnering ruikt een moerbeiboom, 's middags plukten we stiekem de paarse langwerpige vruchten, meestal nog voor ze rijp waren, dan smaakten ze wrang en groen. [Ferguson]

Om het geheel loopt een 3 M. breede galerij. Voor de ventilatie is aangenomen het systeem dat bij alle nieuwere hoofdscholen is gevolgd, t.w. luchtroosters onder het plafond en boven het galerij

afdak. Ten einde te voorkomen, dat het gebouw door de aanzienlijke frontlengte van rond 65 M., gepaard met eene gering hoogte, een nietig en gedrukt aspect zou krijgen, zijn de beide uiterste lokalen en het middelste hooger opgetrokken, en is daar de gevelmuur verplaatst naar de voorzijde der galerij.

Links: op de hoek met de Jl Java: SMPN 5 (Gouvernements Muloschool).

[...] in 1914, het jaar, dat de invoering van de H.I.S. bracht, [werd] ook een ander schooltype ingevoerd, dat voorloopig voldoende werd geacht voor de verdere algemeene vorming van de inheemsche en een deel van de Europeesche jeugd, n.l. de school voor M(eer) U(itgebreid) L(ager) O(nderwijs). Men kende reed in 1903 Mulo-cursussen als verlengstuk aan enkele Europeesche lagere scholen, maar nu werden het zelfstandige inrichtingen, waartoe ook de H.I.S. toegang gaf. De scholen hebben een driejarigen cursus, terwijl abituriënten van de H.I.S. vooraf gedurende een jaar een voor-klas moeten doorloopen.

Aanvankelijk overwoog het Europeesche element sterk onder de leerlingen, maar sedert lang is dat geheel veranderd. De 62 Mulo-scholen worden thans door bijna 11.000 leerlingen bezocht, van wie er 6000 van inheemschen, 2000 van Chineeschen of Arabischen landaard zijn. De scholen leverden in 1938 ruim 2000 abituriënten af, onder wie 1100 inlandsche. De Mulo is voor Indië een instelling van grooter belang dan de gelijknamige inrichting in Nederland, daar ze voor de inlandsche bevolking de gebruikelijke weg is naar een ontwikkelingsniveau, dat hoger ligt dan dat waartoe het gewone onderwijs brengt.

Rechts zicht op: Kantor Pusat Bala Keselamatan. (Territoriaal Hoofdkwartier Leger des Heils.)

Al deze kinderen woonden in kampongs of aan kampongranden. Ze droegen altijd versleten en veel te grote of veel te kleine kleren. Tjoek droeg altijd jurkjes tot ze veel te kort waren en haar moeder van een vervreemd familielid weer eens wat kon loskrijgen. Of van het Leger des Heils. Dan liep Tjoek weer in een veel te lange jurk, die ze soms in het middel kon inkorten met zwart garen, wat spelden of paperclips. [Mahieu]

Ga linksaf: Jl Jawa (Javastraat).

Die huizen in de Javastraat staan er nog net zo, maar de sfeer is anders. Het lome, dromerige, sensuele, geheimzinnige uit mijn herinnering wordt overschreeuwd door akeliger lawaai dan het lawaai van vroeger, vroeger waren dat immers schelle Indische stemmen van de moeder en de beo die tegen elkaar insnerpten, nu waren het weer auto's, en brommende bemo's, een onharmonische, stoffige drukte. [Ferguson]

Links: 11 en 11a – Polisi Militar.

Plattegrond 9

←Vakschool voor Meisjes. Bandoengsche Handelsschool. →
O, wij vinden 't goddelijk, dat uw echtgenoot den meisjes opvoeding en ontwikkeling wil geven, maar laat daarnaast ook vakopleiding staan, en dan zal de zegen, die uw man aan de Inlandsche wereld brengen zal, ten volle een zegen zijn!"

**"Man, hoor je dat?" vroeg ze haar man enthousiast. "Deze jonge dame vraagt vakopleiding voor Inlandsche meisjes."
Verbaasd keek hij mij aan, en vroeg: "Werkelijk, vraagt u voor de meisjes vakopleiding?" [Kartini]**

Indische Literaire Wandelingen

Verantwoording van de afbeeldingen.

(Detail van) Kaart van de Gemeente Bandoeng, Boekhandel en Drukkerij Visser & Co. 1933

Bandoengsch Internaat: Het Indische Leven-8, 1070

Molukkenpark: Zóó leven w ij in Indië, Deventer 1943, t.o. 280.

Deze wandeling is overgenomen van de website
www.IndischeLiteraireWandelingen.nl

Deze wandeling is samengesteld in samenwerking met
www.KantEnKlaarSuriname.com

